

СПРАВКА ЗА ОРИГИНАЛНИТЕ НАУЧНИ ПРИНОСИ

от

Тодор Панайотов Коларов

по

конкурс за заемане на академична длъжност „професор“ в професионално направление 3.6 (Гражданско процесуално право), обявен в ДВ бр. 94 от 10.11.2023 г..

А. МОНОГРАФИЧЕН ТРУД

Коларов, Т. Процесуалната субституция в гражданския процес. София: Сиела (2023).

Монографията съдържа пет глави – I. Обща характеристика на процесуалната субституция; II. Разграничаване на процесуалната субституция от други правни институти. Дискусионни хипотези; III. Видове процесуална субституция; IV. Условия за допустимост на процесуалната субституция (чл. 26, ал. 3 от ГПК). Реализиране на защитата при процесуална субституция; V. Правни последици от процесуалната субституция – и заключение. Обемът на труда е 246 страници. Библиографската справка съдържа 66 заглавия на български език и 27 чуждестранни заглавия.

Точка първа на първа глава представя кратък исторически преглед на произхода на процесуалната субституция и на дефинирането на понятието благодарение на немската доктрина, в лицето на Kohler, и на италианската, в лицето най-вече на Chiovenda и Garbagniti. За първи път, доколкото ми е известно, се дискутира въвеждането на института „процесуална субституция“ в българската доктрина. По този пункт се подчертава ролята на проф. Силяновски. Прави се сравнение с уредбата в други държави от континенталната правна система, на чиято доктрина процесуалната субституция е позната, както и с Модела за европейски ГПК на ELI-UNIDROIT.

В точка втора на първа глава се прави дисекция на понятието процесуална субституция, като се извеждат неговите характеристики. По мое мнение, тази част, в своята цялост, има приносен характер. От една страна се прави опит за цялостна характеристика на процесуалната субституция. От друга, в допълнение на очертаните в доктрината аспекти на процесуалната субституция, а именно, че процесуалният субституент има процесуално

право да инициира гражданския процес, като може да действа независимо, дори въпреки волята на страната по материалното правоотношение, при упражняване и разпореждане с процесуалните си права, макар че действа в защита на чуждо материално право и правните последици от защитата разпростират своето действие върху страната по материалното правоотношение, трудът се фокусира върху въпросите за правния интерес. Иде реч както за естеството на чуждия правен интерес, който процесуалният интерес защитава, така и за характера на правния интерес на самия процесуален субституент. Застъпва се позицията, според която процесуалната субституция няма място при защита на общественния интерес. Това мнение е тясно свързано и се обосновава от необходимостта самият процесуален субституент да има правен интерес да е страна в процеса. По този пункт, по мое мнение, приносен момент е и опитът за допълване и актуализиране, с оглед на промяната в нормативната уредба, на класификацията на проф. Сталев известна на доктрината от фундаменталния му труд „Сила на пресъденото нещо в гражданския процес“ по въпроса от какво може да произтича правния интерес на процесуалния субституент.

Глава втора на изложението се прави разграничение на процесуалната субституция от друг правни институти. С оглед на трудността в исторически план, а и до наши дни, да се разграничи процесуалната субституция от процесуалното представителство приносен момент е систематизирането на разликите между двата правни института чрез сравнителен анализ на характеристиките им в точка първа от тази глава.

В последващите точки се сравняват, в систематичен порядък, характеристиките на процесуалната субституция и приемството в процеса (точка втора), встъпването на подпомагаща страна (точка трета) и другарството (точка четвърта), като се поставя акцент върху пресечните точки между процесуалната субституция и изброените правни институти.

В тази глава, в точки пет до седем, се отделя внимание на три дискуссионни хипотези. С приносен характер е дискусията по точка пета, относно действията на прокурора, който, в предвидените от закона случаи, може да участва в гражданския процес с права на страна. Полемизира се с водещото в съвременната доктрина мнение, че прокурорът може да бъде процесуален субституент, в случай при който предявява иск за защита на права на ФЛ или ЮЛ.

С научен принос е точка шеста от тази глава, в която се представят аргументи за тезата, че КПКОНПИ не е процесуален субституент в производството по отнемане на

незаконно придобито имущество. В тази част се полемизира с мотивите по тълкувателното решение на ОСГК на ВКС по тълкувателно дело 4/2016 г.

В последната точка седма от тази глава се изразява позиция по дискуссионната тема дали синдикът е процесуален субституент. Като се обобщават мненията в доктрината, включително водещото мнение в процесуалната доктрина, което е повлияно от проф. Таджер, се представят аргументи в подкрепа на тезата на проф. Диков, че синдикът следва да се третира единствено като орган на съда.

Глава трета представя видовете процесуална субституция според четири класификационни критерия – според това дали като главна страна в процеса участва и страната по материалното правоотношение (точка първа); според съдебното производство (точка втора); според това дали процесуалната субституция е за активната или пасивната страна в процеса (точка четвърта) и дали се защитава индивидуален или колективен интерес (точка трета). По мое мнение, дискусията по последния класификационен критерий има редица приноси. Това се отнася до анализа на защитавания правен интерес при исковете по чл. 94, чл. 95-95в от ЗАПСП, чл. 71 от ЗЗДискр. и чл. 186 от ЗЗП, включително сравнително-правния анализ по отношение на последния. С приносен характер е и частта от точка първа от тази глава, отнасяща се до правния интерес при деривативните искове по чл. 240а от ТЗ и чл. 118, ал. 2, т. 1 от ЗППЦК, включително сравнително-правната дискусия, от която е изведено предложение *de lege ferenda*, отнасящо се до допустимостта на деривативните искове.

В глава четвърта са разгледани особеностите при реализиране на защитата при процесуална субституция в исковия (точка първа и втора) и изпълнителния процес (точка трета). Отделено е внимание на особеностите при разглеждане на иска по допустимост (точка първа) и по същество (точка втора). По мое мнение, с принос е анализът на тълкувателното решение по тълк. д. 4/2021 г. на ОСГТК на ВКС, в точка втора на тази глава, с оглед на ефекта на мотивите към тълкувателното решение на територията на процесуалната субституция. Същото важи и за изрично дефинираната в точка трета от тази глава права и обратна функционална връзка между законната възможност процесуалната субституция в изпълнителния процес и тази в исковия процес да са функции една на друга, според конкретната хипотеза.

Глава пета се занимава с правните последици от процесуалната субституция. Точка първа разглежда субективните предели на силата на пресъденото нещо при процесуална

субституция, а точка втора на субективните предели на силата на пресъденото нещо при процесуална субституция. Интерес представлява анализът в точка втора от тази глава на допустимостта на възражения за право на задържане по чл. 72 от ЗС и чл. 91 от ЗЗД, както и на възражения по чл. 90 от ЗЗД, базирано на материално правоотношение на насрещната страна с процесуалния субституент.

В точка трета от глава пета е разгледан въпросът за отговорността на процесуалния субституент. Тук е отделено място на една от характеристиките на процесуалната субституция, а именно, че процесуалният субституент отговаря за разноските по делото. По мое мнение, с приносен характер е анализът по подточка трета от тази точка, която анализира правната уредба с оглед отговорността на процесуалния субституент пред трети лица, от който анализ се извежда предложение *de lege ferenda*.

В. СТАТИИ

1. **Kolarov, T. Historic analogs of civil confiscation of unexplained wealth – the case of Bulgaria Journal of Financial Crime, Vol. 27, No. 2, pp. 561-571 (2020).**
<https://doi.org/10.1108/JFC-08-2019-0108>

Като използва за база българския закон за отнемане на незаконно придобитото имущество и анализира естеството на материалното право да се отнеме имуществото, както и като прави анализ на континенталната доктрина и тази на общото право, статията цели да открие историческите паралели на отнемане на необяснимото богатство в гражданския процес, която не се основава на влязла в сила присъда. Фокусът на изследването е върху това дали може да се открие аналог в правото на Древния Рим на материалното право да се отнеме такова имущество. Като анализира ключовите елементи на това материално право в българското право, изследването тества валидността на тезата, че правото да се отнеме такова имущество има аналог в правото на Древния Рим.

Изследването достига до извода, че материалното право да се отнеме такова имущество в български контекст има своя произход в общия правен принцип, който установява забрана за неоснователно обогатяване. Той е известен в правото на Древния Рим. Като се държи сметка за условностите свързани с демаркационна линия между публичното и частното право, според изследването, искът за отнемане на необяснимото богатство в гражданския процес у нас, има свои аналог в *condictio furtiva*.

Оригиналността на изследването се състои в опитът да се дискутира теоретичната основа на конфискационното законодателство в държава принадлежаща към континенталната правна система, което е принос към продължаващия дебат за съвместимостта на отнемането на необяснимото богатство с континенталната правна традиция.

2. Kolarov, T. Challenges in settling non-conviction based civil confiscation of unexplained wealth, Journal of Money Laundering Control, Vol. 24 No. 3, pp. 483-490. (2021)
<https://doi.org/10.1108/JMLC-07-2020-0076>

Целта на тази статия е да оцени плюсовете и минусите на национално и международно ниво от съдебната спогодба по дела за отнемане на необяснимото богатство в гражданския процес, за което не изисква влязла в сила присъда. Подходът на статията е чрез оценка на ключови характеристики на съдебното споразумението в рамките на исковия процес, да се тества тезата, според която съдебната спогодба в тези случаи води до практически усложнения. Тезата е потвърдена.

Приносът на статията се състои в идентифицирането на някои теоретични и практически усложнения, както на национално, така и на международно ниво, произтичащи от съдебната спогодба по тези дела. Освен това, статията прави препоръки *de lege ferenda*.

3. Kolarov, T. International commercial arbitrator addressing money laundering sua sponte. Journal of Money Laundering Control, Vol. 25, No. 3, pp. 637-644 (2022).
<https://doi.org/10.1108/JMLC-05-2021-0052>

Тази статия си поставя за цел да оцени съществуващата правна рамка уреждаща правомощието на арбитъра да повдигне служебно въпроса за симулация в арбитражното производство с цел изпиране на пари, както и практическото ѝ приложение. Изследването се фокусира върху представяне на същността на проблема чрез оценка дали правната рамка дава на арбитрите реална възможност да повдигат служебно този въпрос, както и дали това се прави на практика.

Според тази статия, в настоящия момент, за арбитрите не съществува безспорна правна възможност да повдигнат служебно въпроса за водене на симулативно арбитражно производство с цел изпиране на пари.

Оригиналността на тази статия е в дискусията на теоретичните и практически аспекти свързани с изпирането на пари посредством симулативни арбитражни производства. Освен това, тя прави предложения *de lege ferenda* отправени към Препоръките от 2012 г. на Групата за финансово действие срещу изпирането на пари.

4. Kolarov, T. Legal professionals' effectiveness as anti-money laundering "gatekeepers". In. Peráček, T and Castro Moreira, F (eds.) DOCTRINA ET USU IN BUSINESS LAW. Bucharest, Paris, Calgary: Adjuris. pp. 163-174 (2023).

Целта на това изследване е да се оцени ефективността на адвокатите и нотариусите, в качеството им определени нефинансови търговци и професии (DNFBPs), при предотвратяване на фазата на пласмент при изпиране на пари. На базата на емпирични данни събрани от целева група от адвокати и нотариуси от три държави членки на Европейския съюз, а именно България, Испания и Италия, използвайки индуктивния метод, се извеждат изводи за ефективността при осъществяване на ролята им на „пазачи на портите“ (“gatekeeper”) на финансовата система конкретно при идентифицирането на окончателния действителен собственик (ultimate beneficial owner) и други индикатори за изпиране на пари, особено при изпиране на пари чрез търговски сделки.

Според резултатите от анализа нотариусите и адвокатите имат общ удовлетворителен потенциал за адекватно изпълнение на тази роля, но срещат затруднения при по-усложнени схеми за изпиране на пари. Налице са трудности при идентифицирането на окончателния действителен собственик. В този смисъл очевидна е необходимостта от повишаване на капацитета на тези задължени лица в тази насока. Същевременно, поддържа се мнението, че законодателят трябва да се справи с идентифицирани предизвикателства, но без да поставя трудно изпълними бюрократични изисквания пред адвокатите и нотариусите в качеството им на задължени лица по смисъла на нормативната уредба за предотвратяване на изпирането на пари.

Оригиналността и приносът на изследването са извършената оценка базирана на емпиричен анализ на потенциала на адвокатите и нотариусите, в качеството им определени нефинансови търговци и професии, да предотвратят постъпването на пари с престъпен произход във финансовата система.